11/2026, ŠT. 128

AKROPOLITANEC

ZA BOLJŠEGA ČLOVEKA IN BOLJŠI SVET

Zakaj potrebujemo ideale?

Aristotel – etika sreče

Buda in Sokratovo trojno sito

FILOZOFIJA

KULTURA

PROSTOVOLJSTVO

www.akropola.org

AKROPOLITANEC

NOVEMBER 2026 | ŠT. 128

NOVA AKROPOLA | kulturno društvo
www.akropola.org

Wolfova 8, 1000 Ljubljana
031 242 824
info@akropola.org

Tyrševa 7, 2000 Maribor
040 709 955
maribor@akropola.org

Odpiralni čas:
ponedeljek–četrtek 18.00–22.00

Ime revije: *Akropolitanec*
Založnik: Kulturno društvo Nova Akropola, Wolfova 8, Ljubljana
Odgovorni urednik: Stjepan Palajsa
Uredništvo: Andrej Praček, *urednik,* Nija Androjna, *grafično oblikovanje,* Barbara Krasnik, *prevodi*
Leto, mesec in številka izdaje: november 2026, št. 128, mesečnik
Kontaktni podatki:
akropolitanec@akropola.org
ISSN 3023-9486

V TEJ ŠTEVILKI:

• FILOZOFIJA: ZAKAJ POTREBUJEMO IDEALE? 5
• FILOZOFIJA MORALE : ARISTOTEL – ETIKA SREČE 7
• FILOZOFIJA MORALE : BUDA IN SOKRATOVO TROJNO SITO 9
• FILOZOFIJA IN HUMOR: HUMOR, RESEN ZAVEZNIK FILOZOFIJE 11
• ZGODBA: KRALJEVE ŠTIRI ŽENE 14

BESEDA UREDNIKA

UMETNOST RAVNOVESJA

Človek v sebi nosi nenavadno slutnjo popolnosti. Občudujemo lepoto, čeprav ne znamo povsem pojasniti, kaj lepota je. Prizadene nas krivica, čeprav bi težko opisali popolno pravičnost. Hrepenimo po dobroti, resnici in skladnosti, čeprav jih v svetu okoli sebe nikoli ne srečamo v njihovi popolni obliki.

Od kod ta slutnja? Kako lahko prepoznavamo nepopolnost, če v sebi ne nosimo vsaj nekakšnega spomina na popolnost?

Morda je prav ta tihi notranji spomin tisto, kar nas usmerja k idealu. Ideal namreč ni zgolj cilj, ki si ga sami izberemo, ali podoba uspešnega življenja, ki si jo ustvarimo po svojih željah. Je nekaj, kar nas presega, nekaj trajnega, kar postopoma odkrivamo. Lahko ga slutimo kot Dobro, Resnično ali Lepo, vendar ga nikoli ne moremo povsem zajeti s svojimi predstavami.

Človek ne išče ideala samo zato, ker želi postati boljši, temveč želi postati boljši zato, ker v sebi že sluti ideal.

Toda tega notranjega glasu ni vedno lahko slišati. Prekrivajo ga naše vsakdanje skrbi, želje, strahovi in nemirne misli. Včasih je treba utišati vse, kar v nas zahteva takojšnjo pozornost, da bi lahko prisluhnili nečemu nežnejšemu in globljemu. Pa tudi takrat moramo biti previdni, da svojih trenutnih želja ne zamenjamo za glas ideala. **Srce nam daje slutiti ideal, razum pa nam pomaga presoditi, ali se mu približujemo**. Pri tem se opira na izkušnje, ki jih pridobivamo, ko sledimo svojim notranjim vzgibom.

Ideal si lahko predstavljamo kot središče kroga. Čeprav je točka brez razsežnosti, prav središče določa celotno krožnico in daje vsaki njeni točki svoje mesto. Toda čemu središče, če se ne izraža skozi krožnico? In čemu ideal, če se ne izraža skozi naša dejanja?

Korak k idealu naredimo vsakič, ko tisto, kar prepoznavamo kot dobro, poskušamo uresničiti v konkretnem dejanju.

Pomislimo na učitelja, ki učencu razlaga matematično nalogo. To lahko počne zgolj zato, da opravi svojo službo, ali pa zato, ker želi v učencu prebuditi sposobnost samostojnega mišljenja. Njegovo delo je na videz enako, vendar ga v drugem primeru vodi nekaj večjega od same naloge.

Veličina dejanja ne izvira iz njegove zunanje oblike, temveč iz smisla, ki ga uresničuje.

Tako lahko tudi najmanjša dejanja dobijo globlji pomen. Prijazna beseda, skrbno opravljeno delo, premagana slabost ali trenutek, ko se odpovemo lastni koristi zaradi pravičnosti, lahko postanejo drobni prispevki k uresničevanju nečesa večjega. Pomembno je, da vemo, čemu služijo.

A če poznamo smisel, še ne pomeni, da ga znamo tudi pravilno uresničevati.

V življenju se nenehno srečujemo z različnimi potrebami, sposobnostmi in okoliščinami, ki jih moramo usklajevati. Kdaj je treba vztrajati in kdaj popustiti? Kdaj govoriti in kdaj molčati? Kdaj biti resen in kdaj se nasmehniti?

Vztrajnost je lahko izraz moči ali slepe trme. Molk je lahko znamenje modrosti ali strahopetnosti. Tudi resnična beseda lahko prizadene po nepotrebnem, če jo izrečemo ob nepravem času ali iz napačnega nagiba.

Prava mera zato ni matematično določena sredina, temveč ustrezno razmerje, ki ga moramo v vsakih okoliščinah znova poiskati. Aristotel nas uči, da krepost pomeni ravnati ob pravem času, iz pravega nagiba in na pravi način.

Ravnovesje torej ni negibna sredina med dvema skrajnostma, temveč živo usklajevanje vsega, kar nam je dano, v harmonično celoto, ki služi višjemu smislu.

V glasbi se harmonija lahko izrazi le skozi uglašeno glasbilo. Vsaka struna mora biti dovolj kakovostna, pravilno napeta in sposobna zazveneti s pravim tonom. Toda cilj uglaševanja ni zgolj pravilna napetost strun, temveč glasba, ki jo lahko z njimi ustvarimo.

Podobno velja za človeka. Če želimo, da naša dejanja izražajo harmonijo, potrebujemo notranjo uglašenost. Tudi mi imamo svoje notranje strune, ki predstavljajo tri področja našega življenja: misli, čustva in telo. Na vsakem od teh področij je pomembno razvijati sposobnost pravilnega zaznavanja in ustreznega odzivanja. Razum mora znati razločevati, čustva občutljivo in primerno odgovarjati, telo pa spretno in učinkovito delovati.

Toda pravilno zaznati še ne pomeni tudi pravilno ravnati. Lahko vemo, kaj bi morali storiti, pa nam strah, neobvladana čustva ali pomanjkanje spretnosti to preprečijo. Zato ni dovolj, da razvijamo posamezne sposobnosti. **Te morajo biti med seboj uglašene, da lahko skupaj ustvarijo harmoničen odziv.**

Ideal daje našemu prizadevanju središče, ravnovesje vsega drugega pa omogoča, da se ta ideal čim popolneje izrazi v življenju.

To pa to ne pomeni, da moramo biti najprej popolni. V vsakem trenutku lahko v okviru svojih sposobnosti in okoliščin iščemo najboljši možni izraz tistega, kar prepoznavamo kot dobro. **Najboljše, kar v danem trenutku zmoremo, je že lahko odsev ideala.** Z vsakim iskrenim prizadevanjem ne le uresničujemo ideal, temveč razvijamo tudi sebe, da ga bomo v prihodnje sposobni izražati še popolneje.

In morda se prav v tem skriva skrivnost smiselnega življenja: da v vsaki stvari, ki jo počnemo, prepoznamo njen odnos do nečesa večjega ter si znova in znova zastavimo preprosto vprašanje: *Čemu?*

Kajti ideal nam kaže smer, ravnovesje pa omogoča, da po tej poti hodimo.

Andrej Praček, *urednik*

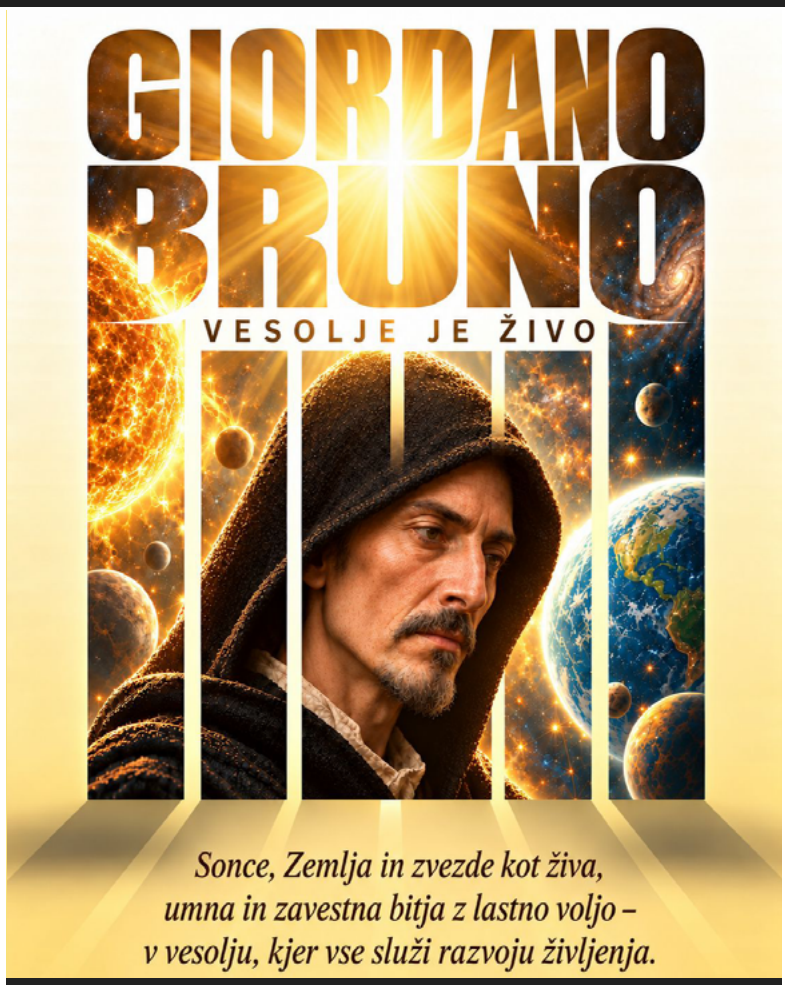
UNESCOV SVETOVNI DAN FILOZOFIJE

INTERAKTIVNA DELAVNICA

18. NOVEMBER 2026 OB 18.00

TYRŠEVA 7, MARIBOR

PREDAVANJE

19. NOVEMBER 2026 OB 19.00

WOLFOVA 8, LJUBLJANA

TEČAJ PRAKTIČNE FILOZOFIJE

25. NOVEMBER 2026 OB 19.00

TYRŠEVA 7, MARIBOR

TEČAJ KLASIČNE RETORIKE

2., 9. IN 16. DECEMBER 2026 OD 17. DO 20. URE

TYRŠEVA 7, MARIBOR

ZAKAJ POTREBUJEMO IDEALE?

SABINE LEITNER

Prelomna raziskava harvardske podiplomske šole za izobraževanje (*Harvard Graduate School of Education*) o generaciji Z (od 18 do 25 let) je pokazala, da 58 odstotkov vprašanih v svojem življenju občuti "le malo ali nič namena ali smisla". Polovica vprašanih je izrecno navedla, da to, da "ne vedo, kaj naj s svojim življenjem," resno škoduje njihovemu duševnemu zdravju. To pomanjkanje smisla je bilo neposredno povezano s pojavnostjo tesnobe in depresije, ki je bila dvakrat večja kot pri mlajših najstnikih.

Zakaj toliko mladih, ki živijo razmeroma udobno, doživlja tako resnično in hromečo krizo smisla? Akademiki govorijo o pomanjkanju namena, usmeritve in temeljnih vrednot oziroma o odsotnosti "cilja, ki bi usmerjal življenje". Sama bi temu rekla odsotnost ideala. Ko mlad človek reče, da "nima nobenega cilja", s tem pravzaprav pravi: "Ne vidim višjega ideala, po katerem bi bilo vredno uravnati svoje življenje."

Živeti brez ideala je, kot bi imeli podroben zemljevid življenja, a se nam niti sanjalo ne bi, kam naj gremo. In "če ne veš, kam hočeš priti, je vseeno, kam greš," kot pravi Češirska mačka v *Alici v čudežni deželi*. Brez ideala se zdi življenje zgolj niz nepovezanih dejanj: delaš, ješ, "skrolaš", spiš in vse ponoviš … Ker ta dejanja niso povezana z nečim višjim, kar bi jim dalo smisel, se nam zdijo nepomembna in nas ne izpolnjujejo. Ko imamo ideal, pa so tudi naša najbolj vsakdanja dejanja povezana z nečim večjim, trajnim in dragocenim. Ideal nam omogoča, da se povežemo z nečim univerzalnim, denimo z arhetipom, ki našemu početju daje smisel in ga umešča v širši okvir.

IDEAL NAM OMOGOČA, DA SE POVEŽEMO Z NEČIM UNIVERZALNIM, KAR NAŠEMU POČETJU DAJE SMISEL IN GA UMEŠČA V ŠIRŠI OKVIR.

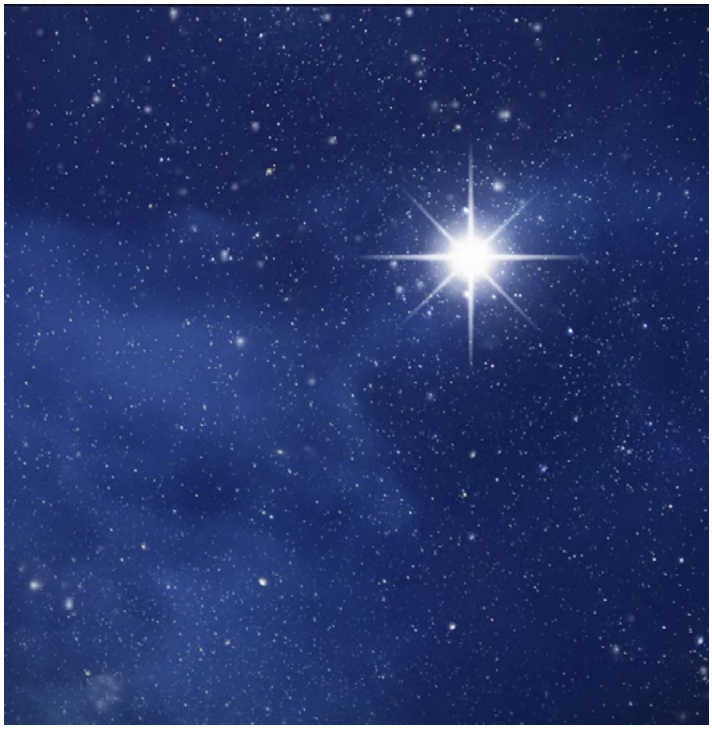
Zakaj so miti o junakih priljubljeni že stoletja in zakaj se pojavljajo v sodobnih različicah, kot so *Harry Potter, Vojna zvezd* ali *Gospodar prstanov*? Ker težave prikazujejo kot preizkušnje, ki oblikujejo značaj, in nas povezujejo z mislijo, da v življenju uresničujemo svoje zmožnosti in premagujemo omejitve. Če svoje težave vidimo v tej luči, postanemo odpornejši, naša prizadevanja dobijo smisel in naš odnos do sveta se spremeni.

Prilika o treh kamnosekih pokaže, kako se naš občutek smisla spremeni, ko si prizadevamo za ideal. Popotnik na velikem gradbišču pristopi k trem ljudem, ki opravljajo isto delo, in vsakega vpraša, kaj počne. Prvi odgovori: "Klešem kamen." Drugi reče: "Gradim zid." Tretji pa: "Gradim katedralo." Vsi trije opravljajo popolnoma isto delo, vendar njihov pogled nanj spremeni vse. Za nekatere je to nesmiselno opravilo, za druge pa prispevek k nečemu višjemu.

Nekaj podobnega kaže primer iz resničnega življenja. Po številnih virih so premogovniki svoje izjemno nevarno delo razumeli kot službo in hkrati kot nujno javno službo za ves narod. "Skrbimo, da je v Britaniji toplo!" Svoje delo so znali videti v luči tega ideala, zato je zanje imelo smisel in so bili nanj ponosni.

Ljudje pogosto zmotno verjamejo, da smisel izvira iz tega, kar *dosežemo*. Dosežek povzroči le kratkotrajen porast dopamina, ki mu hitro sledi občutek praznine. Če svoj občutek smisla vežemo na konkretne izide, kot so določena služba, določen odnos ali določen znesek denarja, je naš smisel zelo krhek. Ko izgubimo službo ali se odnos konča, izgubimo tudi občutek smisla.

Ideal pa obstaja neodvisno od zunanjih okoliščin. Te ga ne morejo uničiti in sam ne more prenehati obstajati. Podoben je stalni zvezdi Severnici, ki usmerja naša dejanja, saj obstaja v svetu metafizičnih pojmov, kakršen je arhetip junaka. Ideali nam služijo kot kompas na poti.

Odsotnost idealov vodi v apatijo in globok občutek, da se je zaman truditi. Privede do občutka "eksistencialne obviselosti" in ljudje pravijo, da se počutijo kot ladja brez krmila. Gibljejo se, delajo in plačujejo račune, a nimajo občutka, kam gredo. Nekateri se potiho odrečejo velikim sanjam. Mnogi postanejo cinični. Ko se ljudje ne morejo povezati z višjim idealom, pogosto razglasijo, da je sam ideal laž. Če ničesar ne jemlješ resno, te tudi ne more razočarati, ko se izjalovi. Drugi otopijo in obtičijo ali pa skušajo smisel nadomestiti z vznemirjenjem ter iščejo dopaminski naval v kompulzivnem potrošništvu, drogah ali iskanju močnih vznemirjenj. Vse te znake zlahka opazimo okoli sebe.

Zdi se, da naslednja misel angleškega filozofa in zgodovinarja Arnolda Toynbeeja nakazuje rešitev: "Apatijo lahko premagamo z navdušenjem, navdušenje pa lahko vzbudita le dve stvari. Prva je ideal, ki v hipu prevzame domišljijo, druga pa jasen in razumljiv načrt, kako ta ideal uresničiti v praksi.

Ideal obstaja neodvisno od zunanjih okoliščin. Te ga ne morejo uničiti in sam ne more prenehati obstajati.

ARISTOTEL – ETIKA SREČE

JULIAN SCOTT

Eno najbolj znanih Aristotelovih del je *Nikomahova etika*. Tako se imenuje, ker ga je uredil Aristotelov sin Nikomah. Zanimivo je, da med ohranjenimi Aristotelovimi deli ni nobenega, ki bi ga napisal neposredno sam. Vsa so nastala iz zapiskov za njegova predavanja, ki so jih uredili njegovi učenci. To pojasnjuje njihov pogosto suhoparni slog. Slog njegovih izgubljenih *Dialogov* pa je Cicero opisal kot "zlati tok besedne umetnosti".

Knjiga je pravzaprav politično delo. Aristotel namreč razpravo začne z mislijo, da mora politik, če želi dobro opravljati svoje delo, poznati človekovo dušo in vedeti, kaj je dobro. Sprašujem se, koliko današnjih politikov razmišlja o teh vprašanjih. V tem je ena od prednosti branja klasičnih filozofskih del. Ponujajo nam drugačen, pogosto brezčasen pogled na stvari, ki nas zadevajo še danes.

Po Aristotelu so v nas tri med seboj povezane duše. Vegetativna duša je "nerazumska" in nagonska ter skrbi za prehranjevanje in rast. Živalska duša je povezana s čutnim zaznavanjem in občutenjem. Razumska duša pa je tisto, kar je v človeku posebej človeško, in nam omogoča razumevanje ter dobro življenje.

Aristotel priznava, da je za človeka dobrih mnogo stvari in da se te razlikujejo glede na njegov značaj in okoliščine. Revnemu se zdi največja dobrina bogastvo, bolnemu pa je cilj zdravje. Obstaja pa dobrina, h kateri ne glede na okoliščine težijo vsi ljudje. To je sreča.

ČLOVEKOVA SREČA MORA BITI POVEZANA Z RAZUMOM, NJEGOVO ZNAČILNO SPOSOBNOSTJO.

Človekova sreča mora biti povezana z razumom, njegovo značilno sposobnostjo. Sreča je torej v dejavnostih, ki so v skladu z razumom, v krepostnem ravnanju in "kontemplaciji" oziroma poglobljenem mišljenju. Kadar koli in v vseh življenjskih okoliščinah lahko ravnamo krepostno in premišljujemo o življenju.

Morda je Aristotelovo največje "odkritje" na tem področju njegova skoraj matematična opredelitev kreposti, ki v grščini pomeni "odličnost". Krepost je zanj vselej sredina med dvema skrajnostma, presežkom in pomanjkanjem. Pogum je denimo sredina med predrznostjo in strahopetnostjo. Pri krepostnem ravnanju moramo vedno najti pravo mero.

Ravnati moramo ob pravem času, v odnosu do prave osebe ali stvari, iz pravega nagiba in na pravi način. Krepostno ravnati pomeni obvladati umetnost življenja. To je tako težko, kakor pri lokostrelstvu zadeti tarčo, medtem ko je ravnati brez kreposti ali odličnosti tako lahko, kakor tarčo zgrešiti. Zato Aristotel svetuje, naj v večini primerov izberemo težjo pot, četudi nas mika prijetnejša.

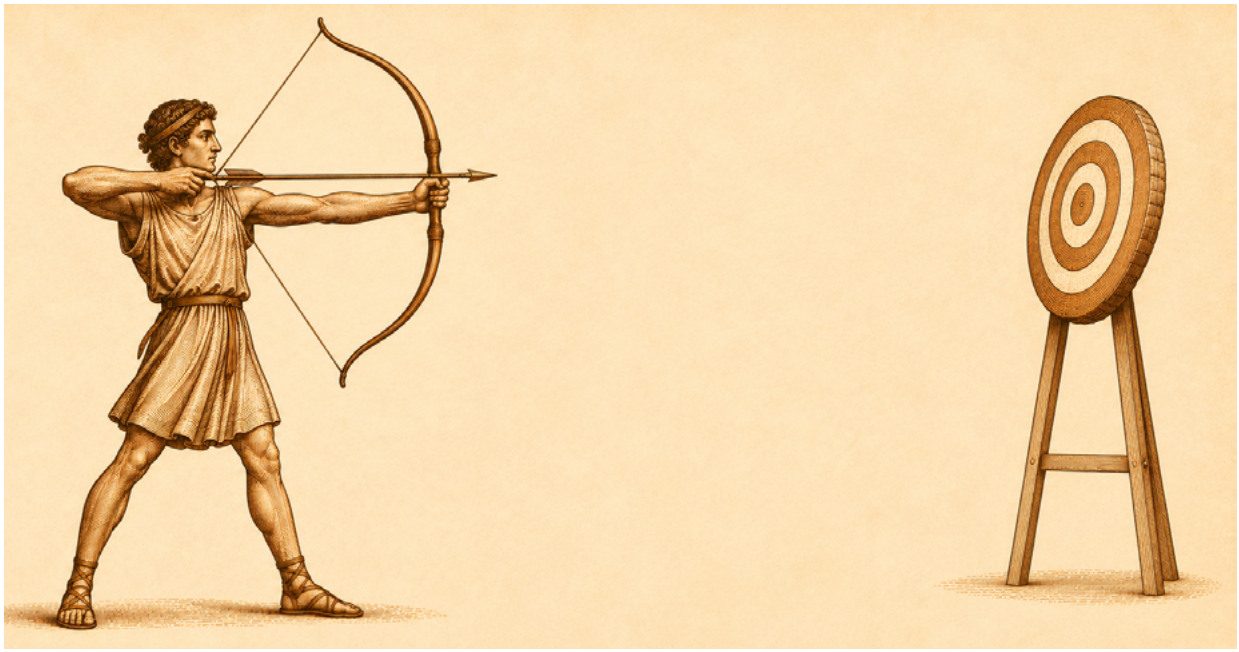
Pri krepostnem ravnanju moramo vedno najti pravo mero.

Kreposti si lahko pridobimo. To, s čimer smo se rodili, je zgolj izhodišče. Razvijamo jih po preprostem načelu, da vaja dela mojstra. Aristotel pravi "Pravični postanemo s pravičnimi dejanji, zmerni z zmernimi dejanji, pogumni pa s pogumnimi dejanji." Takojšnjih rezultatov ne gre pričakovati. Pridobivanje kreposti je vseživljenjska vaja.

Drugi ključ do sreče je kontemplacija. Poleg delovanja potrebujemo tudi čas za premišljevanje o dogodkih iz svojega življenja in življenja drugih, o zgodovini, politiki, naravi vesolja … Tudi ta dejavnost bogati človeško življenje in vodi k vedri, resnično človeški sreči, ki nam pomaga laže prenašati nesrečo.

S tem Aristotel sklene svoj miselni krog in se vrne k politiki. Ko vemo, pravi, kaj je človek in kaj je zanj dobro, se lahko vprašamo, katera politična ureditev bi najbolje služila blaginji vseh. Temu vprašanju se posveti v *Politiki*, delu, ki nadaljuje razpravo iz *Nikomahove etike*.

Ravnati krepostno je tako težko, kakor pri lokostrelstvu zadeti tarčo, medtem ko je ravnati brez kreposti ali odličnosti tako lahko, kakor tarčo zgrešiti.

BUDA IN SOKRATOVO TROJNO SITO

JOSÉ CARLOS FERNÁNDEZ

Gotovo smo se že kdaj srečali s katero od različic tako imenovanega "Sokratovega trojnega sita". Mislim, da je zgodba vzeta iz enega Platonovih del in prirejena za poučne namene. Nekdo želi največjemu grškemu filozofu tistega časa povedati nekaj zlobnega o nekem meščanu. Preden lahko pove kaj več, ga Sokrat vpraša, ali bo to, kar namerava povedati, po vrsti prestalo naslednje tri preizkuse:

1) Ali gre zgolj za govorico ali je to **RESNICA**? Je mogoče to objektivno potrditi?
2) Ali je to dobro? Ali razkriva kaj dobrega? Ali koristi tistemu, ki to sliši ali pove? Je **DOBROTA** tisto, kar spodbuja besede, ki jih nameravamo izreči?
3) Ali je to **KORISTNO** povedati? Je za to res kakšna potreba, denimo da bi preprečili večjo škodo ali obvarovali druge? Takšna je dilema v romanu *Prevzetnost in pristranost*, kjer moralni virus, ki se mu nihče ne postavi po robu, uniči življenja in omadežuje ugled ljudi.

Prispodoba sita je zelo posrečena. Če nekaj preide skozi prvo sito, mora nato še skozi drugo in nazadnje skozi tretje.

Pred leti sem po naključju naletel na skoraj enako besedilo o Budi, Siddharti Gautami. Budisti so tako kot vsi pravi filozofi vseh dob pripisovali velik pomen zdravilni ali uničujoči moči besed, ki jih izrečemo ali zadržimo zase. Govorili so, da nas rane, ki jih duši zada krivična in kruta beseda, izrečena namerno ali v trenutku, ko izgubimo oblast nad seboj, lahko spremljajo onkraj vrat smrti in celo skozi naslednja utelešenja.

V *Glasu tišine*, biseru teozofije in mahajanskega budizma, beremo "Ostra beseda, izrečena v prejšnjih življenjih, ne izgine, temveč se znova vrne."

Besedilo, ki sem ga omenil, je iz tako imenovanega *Palijskega kanona,* prve zbirke Budovih naukov, ki sestavljajo temeljni nauk theravadskega budizma. Natančneje, najdemo ga v *Majjhima Nikāyi*, zbirki 152 srednje dolgih govorov, ki spada v Sutta Pitako. V njej najdemo tudi bolj znano in vzvišeno *Dhammapado*.

Gre za 58. govor v zbirki, *Abhayarājakumāra Sutto*, posvečeno princu Abhayi. Princ po nasvetu ljubosumnega brahmana skuša Blaženega ujeti v past z vprašanjem, pri katerem bi se znašel v zagati, če bi odgovoril z "da" ali z "ne". Buda se seveda ne ujame v past in princa na to opozori. Princ, prevzet nad tolikšno modrostjo in dobroto, postane njegov učenec.

Odlomek, ki ustreza "Sokratovemu trojnemu situ", se glasi:

Kadar Tathāgata ve, da so besede neresnične, nepravilne in nekoristne ter da jih drugi ne bodo hoteli poslušati in jim bodo neprijetne, jih ne izreče.

Kadar Tathāgata ve, da so besede resnične in pravilne, a ne prinašajo nobene koristi ter jih drugi ne bodo sprejeli in jim bodo neprijetne, jih ne izreče.

Kadar Tathāgata ve, da so besede resnične, primerne in koristne, čeprav jih drugi ne bodo sprejeli in jim bodo neprijetne, ve, kdaj jih je primerno izreči.

Kadar Tathāgata ve, da so besede neresnične, neprimerne in nekoristne, čeprav bi jih drugi radi slišali in bi jim bile prijetne, jih ne izreče.

Kadar Tathāgata ve, da so besede resnične in pravilne, a nekoristne, čeprav bi jih drugi radi slišali in bi jim bile prijetne, jih ne izreče.

Kadar Tathāgata ve, da so besede resnične, pravilne in koristne ter da jih bodo drugi radi slišali in jim bodo prijetne, ve, kdaj jih je primerno izreči.

Zakaj tako ravna? Ker Tathāgata čuti sočutje do vseh bitij. *

Budisti so se dva tisoč let učili logike in govorništva ter jima posvečali posebno pozornost. Tega niso počeli le zato, da bi širili svoj nauk, temveč predvsem zato, ker je človeški duši prirojeno, da se s pravilnim mišljenjem in pravilnim govorom razpre kakor cvet.

Znati misliti in znati govoriti ter se pri tem ravnati po dobroti, pravičnosti in skupni koristi sta dva stebra dobre vzgoje. Na to smo žal pozabili, potopljeni v skoraj izključno avdiovizualno kulturo, ki ima veliko moč, da drobi naše mišljenje, kvari naš govor in nas zaposluje z nepomembnostmi, tako da izgubljamo zmožnost spletanja trajnih vezi.

To smer moramo obrniti ter svojemu doživljanju dati moralno ogrodje in globino, da bi lahko doumeli najgloblji smisel življenja.

* Bhikkhu Ñānamoli, prev., in Bhikkhu Bodhi, ur. in rev. The Middle *Length Discourses of the Buddha: A Translation of the Majjhima Nikāya*. 3. izd. Boston: Wisdom Publications, 2005, str. 500.

HUMOR
RESEN ZAVEZNIK FILOZOFIJE

STJEPAN PALAJSA

Ko govorimo o velikih filozofskih idejah, se zlahka ujamemo v past pretirane resnosti. Govorimo o smislu življenja, smrti, pravičnosti, kreposti, svobodi, usodi, odgovornosti … in zdi se, kot da bi teža teh tem od nas zahtevala prav tako težak način govora.

Morda pa velja ravno obratno.

Velike ideje ohranijo svojo veličino tudi, če se jim približamo z nasmehom. Včasih jih prav humor osvobodi nepotrebne teže in jim omogoči, da dosežejo človeka.

Humor kot predah

Filozofske teme zahtevajo zbranost. Če je predavanje dolgo, abstraktno in ves čas resno, se poslušalec utrudi. Takrat kratka duhovita pripomba učinkuje, kakor da bi v zatohli sobi odprli okno.

Misel lahko teče naprej in dobi prostor, da se usede.

Dober humor ima zato svoj ritem. Po zahtevni misli poslušalcem omogoči, da za hip zadihajo, se nasmehnejo in znova zberejo pozornost. Smeh nam lahko ponudi kratek predah, po katerem se k resni temi vrnemo s svežim pogledom.

Humor kot izraz zrelosti

Resnost lahko izvira iz globine, lahko pa tudi iz negotovosti. Kdor se boji, da ni dovolj pomemben, pogosto čuti potrebo, da nenehno dokazuje svojo pomembnost. Zrel človek je te potrebe prost.

Zna se nasmejati sebi, svojim napakam, drobnim slabostim in življenjskim paradoksom ter pri tem ohraniti dostojanstvo. Sposobnost, da se nasmejimo sami sebi, je lahko znamenje notranje svobode. Kdor se zna nasmejati sebi, se ne potrebuje ves čas braniti.

Za filozofijo, ki človeka uči spoznavati samega sebe, je ta nasmeh neobhoden.

Jedrnatost humorja

Včasih dobra domislica doseže več kot deset minut razlage. Humor ima rad jedrnatost. Odstrani vse odvečno in pusti le nasprotje, paradoks ali nepričakovano resnico. Zato je toliko modrih izrekov hkrati tudi duhovitih.

Dobra domislica je podobna filozofskemu aforizmu. Z malo besedami pove veliko. Lahko bi na dolgo govorili o tem, kako radi drugim dajemo nasvete, ki se jih sami ne držimo. Lahko pa preprosto rečemo:

"Vsi vemo, kako bi morali živeti drugi."

Smeh, ki sledi, je več kot odziv na šalo. Smejimo se, ker smo v njej prepoznali neko resnico in morda v tej resnici tudi sami sebe.

Humor nas približa ljudem

Filozofija zlahka vzbudi vtis, da je nekaj oddaljenega, akademskega ali namenjenega le učenjakom. Humor to razdaljo odpravi.

Ko se učitelj zna nasmejati, za trenutek izgine delitev na "tistega, ki ve", in "tiste, ki ne vedo". Spet smo preprosto ljudje, ki skušamo razumeti življenje.

Tako humor ustvarja bližino. Namesto "nad vami sem" nam pravi "vsi smo malo smešni, ko skušamo postati modri."

Prav iz te človeške bližine filozofsko sporočilo lažje najde pot v vsakdanje življenje.

Humor premaguje ovire

Človek se nagonsko upre, ko začuti, da ga hoče nekdo poučevati, popravljati ali prepričevati. Humor lahko to obrambno držo obide.

Trditev "Ljudje smo pogosto sužnji svojih navad" lahko izrazimo tudi takole:

"Človek si želi spremeniti svoje življenje, če mu le ni treba spremeniti ničesar, česar je vajen."

Sporočilo je skoraj enako, vendar pri drugi različici človek lažje sam prepozna protislovje, saj se ne počuti napadenega. V tem je ena velikih prednosti humorja pri posredovanju idej. Vrata zna odpreti brez sile.

Humor ublaži kritiko

Včasih moramo govoriti o neprijetnih stvareh, kot so nečimrnost, sebičnost, opravljanje, zavist, lenoba ali naše vsakdanje slabosti. Neposreden očitek pogosto sproži obrambni odziv. Humor nam omogoči, da povemo resnico in pri tem človeku prihranimo nepotrebno ponižanje.

Očitek, da "ves čas govorimo slabo o drugih" lahko ublažimo z duhovito pripombo:

"Opravljanje je nenavadna oblika velikodušnosti. Drugim brezplačno urejamo življenje, medtem ko naše potrpežljivo čaka in trpi."

Človek se nasmeje, sporočilo pa ga je doseglo.

Dober humor človeku ohrani dostojanstvo. Njegova najplemenitejša vloga je, da resnici ublaži ostrino in jo pri tem ohrani.

Humor pomaga, da si zapomnimo

Ljudje pogosto pozabijo razlage, zapomnijo pa si zgodbe, podobe in dobre domislice. Humor v spominu ustvari majhen kaveljček, na katerega se lahko obesi ideja.

Po predavanju bo kdo morda pozabil definicijo samospoznavanja, zapomnil pa si bo tale stavek:

"Včasih je najdaljša pot tistih nekaj centimetrov med našim prepričanjem in možnostjo, da se morda motimo."

Če se je ob tem še nasmehnil, je toliko verjetneje, da mu bo misel ostala v spominu.

Meja med humorjem in posmehom

Humor v službi filozofije ima pomembno mejo. Spoštovati mora človekovo dostojanstvo, tudi ko se dotakne njegovih slabosti. Velika razlika je med tem, da se smejemo nekomu, in tem, da se skupaj z njim smejemo človeškim protislovjem. Prvi način ljudi ločuje. Drugi jih povezuje.

Pri prvem rečemo "Poglejte, kako smešen je."

Pri drugem rečemo *"Poglejte, kako smešni smo včasih lahko vsi."*

Pri filozofskem delu je dragocen prav ta drugi način.

Tudi resne ideje lahko podamo z nasmehom

Naloga filozofije sega dlje od tega, da pove resnico. Najti mora način, da resnica človeka doseže. Včasih ji to uspe z argumentom, drugič z zgodbo, simbolom ali primerom. Kdaj pa tudi z dobro šalo.

Humor lahko sprosti napetost, strne idejo, približa govorca poslušalcem, razoroži odpor, ublaži kritiko in poskrbi, da ideja ostane v spominu.

Morda je prav zato humor veliko resnejši, kot se zdi. Modrost, ki se nikoli ne zna nasmehniti, namreč zlahka postane hladna, oddaljena in težka.

Modrost, ki pozna nasmeh, pa nam, kot kaže, pravi:

"Življenje je resna stvar. To pa še ne pomeni, da moramo biti ves čas resni."

Kralj in štiri žene

Nekoč je živel mogočen kralj, ki je imel štiri žene.

Najbolj je ljubil četrto ženo. Obdarjal jo je z dragulji in najlepšimi svilenimi oblačili ter ji izpolnil vsako željo.

Rad je imel tudi tretjo ženo. Ponosno jo je kazal drugim kraljem in užival v njihovem občudovanju. V srcu pa se je bal, da ga bo nekoč zapustila.

Druga žena je bila njegova najmodrejša svetovalka.

Kadar ga je kaj skrbelo ali je bil v dvomih, se je po nasvet in oporo obrnil k njej.

Prva žena pa je bila tiha, zvesta in predana. Skrbela je za njegov dom, kraljestvo in vse, kar je imel. Kralj jo je komaj opazil in le redko pomislil nanjo.

Leta so minevala.

Nekega dne je kralj hudo zbolel. Ko je ležal v postelji, je začutil, da se mu bliža konec. Pomislil je:"Vse življenje sem si pridobival bogastvo, moč in slavo. Zdaj pa moram oditi sam."

Poklical je četrto ženo.
"Ljubil sem te bolj kot kogar koli na svetu. Skrbel sem zate in ti dal vse, kar sem mogel. Ali boš šla z menoj, ko bom odšel?"

"Ne. Ne bom," je rekla, se obrnila in odšla.

Njen odgovor ga je zbodel kakor meč.
Poklical je tretjo ženo.

"Vedno sem bil ponosen nate. Ali me boš spremljala na moji zadnji poti?"

"Ne morem," je odgovorila. "Ko boš umrl, bom pripadla nekomu drugemu."

Kralju je bilo pri srcu še težje. Nato je poklical drugo ženo.

"Vedno si mi pomagala in mi stala ob strani. Ali boš šla z menoj?"
"Pospremim te lahko do groba," je tiho odgovorila. "Dlje pa ne morem."

Kralj je sklonil glavo. Tedaj je zaslišal nežen glas.
"Jaz bom šla s teboj, kamor koli boš šel."

Presenečeno je dvignil pogled.
Pred njim je stala prva žena. Bila je bleda, shujšana in zanemarjena. Ob pogledu nanjo ga je prevzela žalost.

"Moral bi skrbeti zate, dokler sem še imel čas. Tebi bi moral posvetiti več pozornosti kot vsem drugim."
Prva žena mu ni ničesar očitala. Le mirno ga je pogledala in ostala ob njem.

Po tej priliki imamo vsi štiri žene.

Četrta žena je naše telo. Zanj skrbimo, ga negujemo in oblačimo, toda nekega dne ga bomo morali zapustiti.

Tretja žena predstavlja naše imetje, položaj in ugled. Ko umremo, naše imetje preide v druge roke, položaj in ugled pa ostaneta za nami.

Druga žena predstavlja družino, prijatelje in vse, ki jih imamo radi. Pospremijo nas lahko do groba.

Prva žena pa je naš notranji človek. Naša zavest, naše vrline. Naša duša.
Kako pogosto pozabimo nanjo, ker nas zaposluje vse, kar mine. A prav ona nas spremlja, ko vse drugo ostane za nami.
Zato je modro, da vsak dan negujemo tisto, kar nas bo spremljalo za vedno.

budistična zgodba

Ko strune tvoje vīne, Sona, niso bile ne preveč napete ne preveč
ohlapne, temveč ravno prav uglašene,
tedaj je lepo zvenela in se je nanjo dalo igrati.

Prav tako, Sona, preveč napeto prizadevanje vodi v nemir,
preveč ohlapno prizadevanje pa v lenobnost.

Zato, Sona, vzpostavi ravnovesje v prizadevanju.

Sona sutta, Pali kanon